

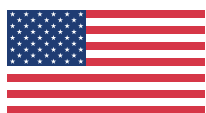

momentum
wheels for humanity

СТИГМАТИЗАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ: РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ В ШЕСТИ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ (2025)

Стислий огляд та ключові результати дослідження

СТИГМАТИЗАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ: РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ В ШЕСТИ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ (2025)

Стислий огляд та ключові результати дослідження

Цей звіт став можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Уряд США. Зміст є відповідальністю Моментум Вілз фор Хьюменіті і не обов'язково відображає погляди Уряду США.

ПРО ЩО ЦЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основною метою дослідження було визначити рівень стигматизації людей з інвалідністю, включно з ветеранами та цивільними особами. А саме проаналізувати, як українці ставляться до них, які емоції відчувають, наскільки готові до близької взаємодії та кого вважають відповідальним за вирішення проблем людей з інвалідністю.

Дослідження реалізовано у співпраці із Представництвом «Проект ХОУП – The People-to-People Health Foundation, Inc.» в Україні Соціологічною групою «Рейтинг» у травні – серпні 2025 року в шести областях – Дніпропетровській, Одеській, Житомирській, Черкаській, Рівненській та Івано-Франківській.

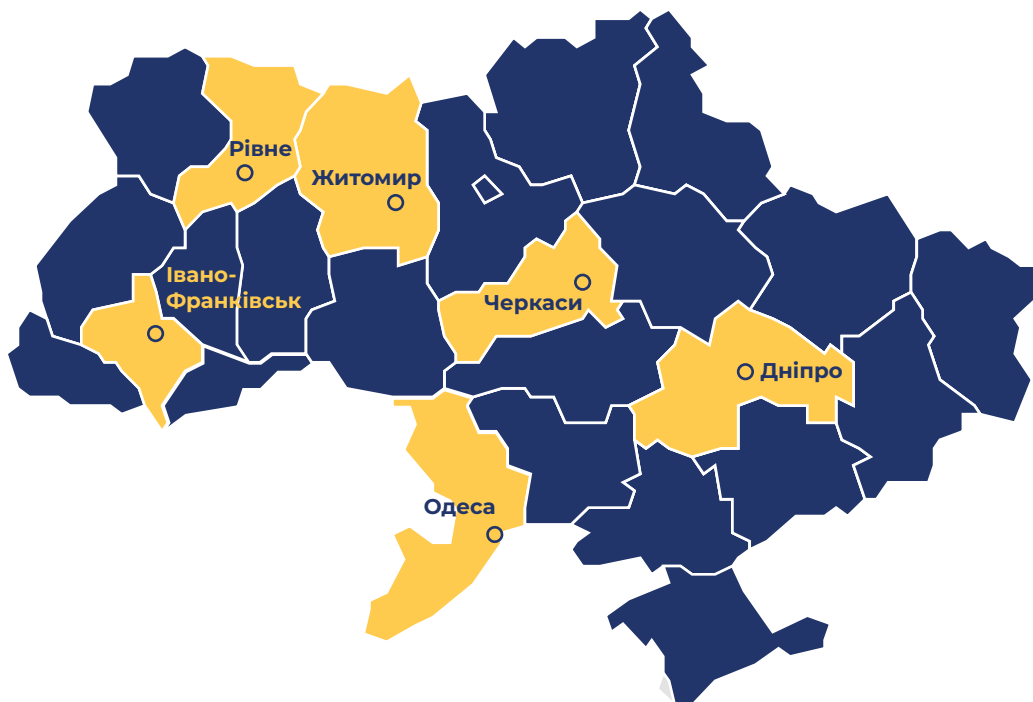

Рис. 1. Області проведення дослідження

КОНТЕКСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Український контекст характеризується зростанням кількості людей з інвалідністю за останні десятиліття, особливо після 2014 року та з початком повномасштабної війни у 2022 році. За офіційними даними на 1 січня 2022 року, інвалідність мали близько 6,6% населення¹, а орієнтовні оцінки² на 2024 рік свідчать про перевищення позначки в три мільйони осіб. Це зумовлено, серед іншого, зростанням

¹ Державна служба статистики України. (2022). Соціальний захист населення України, 2021: Статистичний збірник. https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_szn_2021.pdf

² Черновол, К. (2024, 28 листопада). З 2022 року кількість людей з інвалідністю в Україні зросла на сотні тисяч, - міністр. УНІАН. <https://www.unian.ua/health/z-2022-roku-kilkist-lyudey-z-invalidnistyu-v-ukrajini-zrosla-na-sotni-tisyach-ministr-12834306.html>

кількості ветеранів з інвалідністю. Водночас попередні дослідження³ показують амбівалентне ставлення до людей з інвалідністю: декларативна підтримка інклюзії поєднується зі сприйняттям людей з інвалідністю як об'єктів жалю чи тягара для держави, нестачею сталих моделей взаємодії та недоступністю середовища.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ВИБІРКА

Дослідження поєднало кабінетний етап (огляд українських і міжнародних досліджень про стигматизацію інвалідності) та репрезентативне кількісне опитування дорослого населення шести областей України. Кабінетний етап включав пошук у Google Scholar, ResearchGate, аналіз документів ООН, Ради Європи й української нормативно-правової бази; до остаточного огляду відібрано 28 джерел, що відповідають критеріям якості та релевантності.

Опитування проведено методом особистих формалізованих інтерв'ю відповідно до опитувальника з використанням планшета (CAPI) серед 600 респондентів віком старше 18 років. За віком вибірка поділена на три групи: 18–35 років (28,8%), 36–50 років (30,7%) та 51+ (40,5%), що відображає структуру населення й дозволяє аналізувати генераційні відмінності у ставленнях. Частка жінок у цьому дослідженні складає 54,5% респондентів, чоловіків – 45,5%, розподіл за статтю відповідає структурі дорослого населення України.

Рис. 2. Соціально-демографічні характеристики вибірки

³ Куриляк, В. В., Полумисна, О. О., & Шевчук, А. В. (2022). Люди з інвалідністю в Україні: тенденції інтеграції в соціальні медіа. Культурологічний альманах, (3), 137–155. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.19>

Національне соціологічне дослідження про сприйняття людей з інвалідністю в Україні. (2023). Отримано з: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/yak_naspravdi_ukrainske_suspilstvo_stavitsya_do_lyudey_z_invalidnistyu.html

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА ВИМІРЮВАННЯ СТИГМИ

Для опитування було розроблено анкету з 55 основними питаннями та 11 соціально-демографічними змінними, яка інтегрує адаптовані елементи міжнародних валідизованих шкал, насамперед APPD (Attitudes and Perspectives toward Persons with Disabilities)⁴. Анкета містить блоки про загальне сприйняття статусу людей з інвалідністю, багатовимірну шкалу оцінки/вимірювання ставлення, емоційні реакції, соціальну дистанцію, досвід контактів, оцінку можливостей для реалізації, видимі проблеми та бар'єри, локальну інфраструктуру, потреби й очікування щодо відповідальності різних сторін.

Рівень соціальної дистанції оцінювався через адаптовану шкалу Богардуса, де респонденти визначали прийнятність різних рівнів близькості з людьми з інвалідністю (сусід, знайомий, колега, друг, партнер/близька людина) за десятибальною шкалою від 1 до 10. Окремими питаннями вимірювалися емоційні реакції (до трьох емоцій зі списку позитивних, негативних і нейтральних) стосовно ветеранів та цивільних осіб з інвалідністю, що дозволило порівняти емоційні профілі.

ОСНОВНІ ЗНАХІДКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Індекс стигматизації

Загальний індекс стигматизації щодо людей з інвалідністю становить 30 балів зі 100, що відповідає помірному рівню стигматизації. Соціально-демографічні характеристики (стать, вік, регіон, тип населеного пункту, рівень доходу та освіти) в цілому не мають вирішального впливу на загальний рівень стигматизації, що свідчить про відносну однорідність базових установок у різних групах населення. Водночас аналіз показує, що помірний рівень індексу формується за рахунок поєднання високих показників **милосердя (70 балів)** і помітного **відчуття тягара (54 бали)** з низькими значеннями **дискомфорту (16 балів)** та **інтегрованості в спільноту (9 балів)**.

Ця структура означає, що люди з інвалідністю часто сприймаються одночасно як об'єкти співчуття й допомоги та як певний тягар, тоді як реальна інтегрованість у спільноті залишається низькою. Такий патерн можна інтерпретувати як ризик патерналістського ставлення: готовність «опікуватися» людьми з інвалідністю без реального визнання їхньої суб'єктності й права на самостійні рішення. Важливим результатом є вплив видимості та частоти контактів: близько 70% респондентів зазначають, що часто або щодня бачать людей з інвалідністю (на вулицях, у транспорті, магазинах), і чим частіше відбувається взаємодія, тим нижчий рівень стигматизації. Це підтверджує значущість ролі безпосереднього досвіду контактів у зменшенні соціальної дистанції та руйнуванні стереотипів.

⁴ <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8435470/>

Декларативна толерантність і приховані упередження

За результатами опитування, понад 90% респондентів декларують готовність прийняти осіб з інвалідністю як сусідів, друзів чи знайомих, 86% – як колег по роботі і 75% – як партнерів або близьких людей. Водночас більшість опитаних вважає, що загалом у суспільстві ставлення до людей з інвалідністю радше нейтральне, а не позитивне, що свідчить про розрив між індивідуальною самооцінкою і оцінкою ставлення суспільства в цілому.

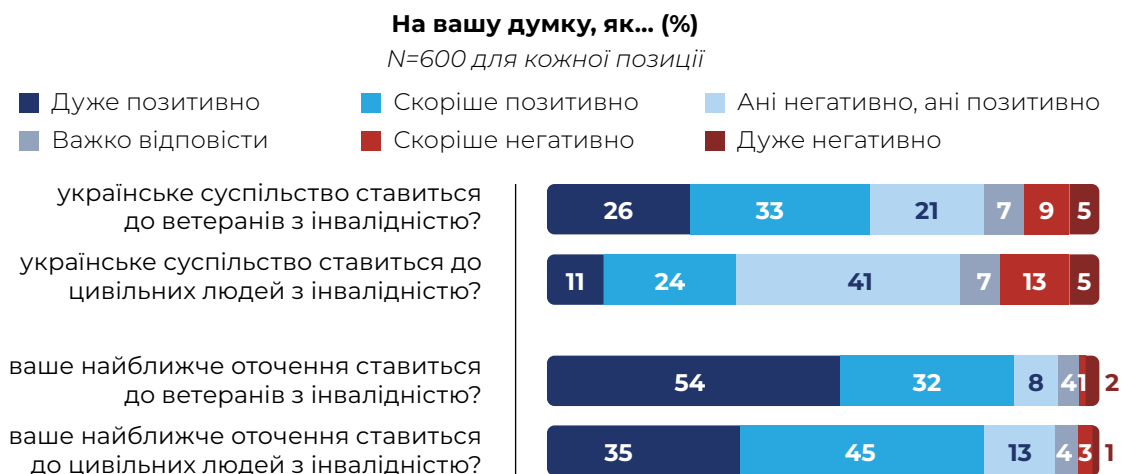

Рис. 3. Розподіл відповідей щодо ставлення до ветеранів та цивільних осіб з інвалідністю

Таке поєднання високої декларативної готовності та помірного індексу стигматизації може бути проявом соціально бажаних відповідей і латентних упереджень, які не завжди усвідомлюються й не відображаються у відкритих особистих відповідях.

Ветерани та цивільні з інвалідністю

Дослідження демонструє виразну диференціацію емоційного сприйняття ветеранів з інвалідністю та цивільних осіб з інвалідністю. Щодо **ветеранів** респонденти частіше називають емоції **вдячності, гордості та співчуття**, пов'язуючи їх із роллю захисників, тоді як стосовно **цивільних** домінують **співчуття, милосердя, сум і печаль**.

Рис. 4. Розподіл відповідей щодо емоційного сприйняття ветеранів та цивільних осіб з інвалідністю

Можливості, бар'єри та оцінка середовища

Респонденти критично оцінюють можливості людей з інвалідністю у таких сферах, як працевлаштування, спорт і дозвілля, особливо в порівнянні з можливостями для населення загалом. *Найнижче оцінено доступність транспорту для користувачів крісел колісних та рівень адаптації для незрячих вебсайтів органів влади* – ці сфери отримали середні оцінки на рівні 2 балів за п'ятибальною шкалою.

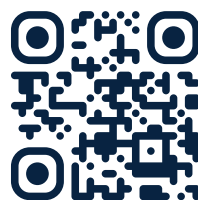
Серед найбільш видимих проблем, на думку опитаних, люди з інвалідністю стикаються з *недостатніми соціальними виплатами та непристосованою інфраструктурою, включно з фізичною недоступністю простору та інформації*. Аналіз показує, що сприйняття пріоритетних потреб (фінансова, медична, психологічна, реабілітаційна допомога, соціальна підтримка, працевлаштування) варіюється залежно від віку, рівня освіти, матеріального становища та наявності інвалідності.

Відповідальність за вирішення проблем

Уявлення про те, хто має нести відповідальність за вирішення проблем людей з інвалідністю, також неоднорідні. Більшість респондентів (83%) вважають, що ключову роль має відігравати місцева влада, тоді як 39% покладають основну відповідальність на центральні органи влади. Водночас частина опитаних вказує на важливість участі громадських організацій, міжнародних фондів, родичів та самих людей з інвалідністю, причому вибір цих стейкхолдерів пов'язаний зі статтю, віком, освітою, матеріальним становищем та досвідом взаємодії з особами, що мають інвалідність.

Такі результати свідчать про змішану модель очікувань: з одного боку, домінує уявлення про провідну роль держави (переважно на місцевому рівні), з іншого – зростає усвідомлення важливості громадянського суспільства й особистої відповідальності.

Щоб ознайомитися з повним текстом звіту за результатами дослідження, відскануйте QR-код або натисніть на нього.

Rehab4U

Rehab4U_PR@momentum4humanity.org

Ми у соціальних мережах

